

قومیت‌ها و انسجام ملی در اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

علیرضا پناهی^۱، اقبال امیری^۲، دکتر سعید اسلامی^۳

چکیده

تقویت انسجام و وحدت ملی، یکی از اهداف مهم هر حکومتی است که تحقق آن در جمهوری اسلامی ایران به تقویت جایگاه نظام در معادلات سیاسی، امنیتی منطقه‌ای منجر می‌شود. دشمنان انقلاب اسلامی تلاش می‌کنند تا با استفاده از ترفندهای مختلف، در وحدت ملی شکاف ایجاد کنند و زمینه‌های کاهش اقتدار نظام را فراهم کنند از طرفی مطالعه جغرافیایی اقوام ایرانی و تدقیق در اخبار تحولات روز خاورمیانه همگی نشانگر اهمیت اتحاد ملی است و همین اندازه از نگاه و تحلیل، جایگاه و ضرورت استراتژی دفاعی ما را در تقویت وحدت ملی نشان می‌دهد. با توجه به این مهم بیانات مقام معظم رهبری به عنوان رهبر جامعه اسلامی بهترین راهنمای عمل در این حوزه است. مقاله حاضر با استفاده از شیوه تحلیل محتوا کیفی به بررسی فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در حوزه قومیت‌ها و انسجام ملی پرداخته، تا به این پرسش که نوع راهبرد و اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله العالی) نسبت به مقوله قومیت‌ها و انسجام ملی در جهت دفاع قابلیت محور و توانمند ساز چیست؟ پاسخ دهد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد در اندیشه دفاعی مقام معظم رهبری در تحقق اتحاد ملی، همواره راهبردهای متعددی را تدبیر نموده‌اند. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تحلیلی است. شیوه‌ی جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از منابع کتابخانه‌ای همچون کتاب، اسناد، مقالات بوده است

واژگان کلیدی: امام خامنه‌ای، وحدت ملی، قومیت‌ها، انسجام ملی، اندیشه دفاعی

(۱) دانشجوی دکتری علوم سیاسی دانشگاه آزاد واحد چالوس

(۲) کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه اصفهان

(۳) استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه آزاد واحد چالوس

مقدمه

وحدت از مقولات اساسی و حیاتی است که از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی، مورد توجه رهبران و نخبگان جامعه بوده است، گره خوردن این مقوله با کیان نظام مقدس جمهوری اسلامی و امنیت ملی و نیز چالش‌های آن سبب شده است تا مقام معظم رهبری، همواره همه گروه‌ها و افراد ملت را به وحدت و همدلی و سازش با یکدیگر دعوت کرده، و پیوسته از وحدت به عنوان یکی از نیازهای ضروری جامعه یاد کرده است. از سویی همبستگی و اتحاد در ایران نیز به عنوان کشوری کثیرالقوم، که همواره در معرض تهدیدات گوناگون و منجمله مطالبات قومیتی بوده است امری لازم و ضروری است. بنابراین از گذشته‌های دور، وحدت و اقتدار ملی همواره به عنوان یک هدف استراتژیک مورد توجه حکومت‌های ایران بوده و همچنان اولویت خود را حفظ کرده است. از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون، احتمال وقوع سطوح متفاوتی از منازعات قومی در این کشور، همواره یکی از مهمترین چالش‌های نظام جمهوری اسلامی ایران بوده است.

مسئله انسجام و وحدت ملی یک موضوع مهم و اساسی است چرا که رخداد عظیم و دوران‌سازی چون انقلاب اسلامی ایران بدون وحدت ملی، ممکن نبود و حضرت امام خمینی (ره) رهبر کبیر انقلاب، همواره وحدت را رمز پیروزی اعلام می‌کرد. اکنون از آنجا که برای ادامه حرکت تکاملی جامعه ایران، همچنان وحدت، رمز پیروزی است و به همین علت، حفظ و تحکیم آن، امری حیاتی تلقی می‌گردد، دشمنان نظام نیز با آگاهی از این ویژگی، تلاش می‌کنند تا با استفاده از ترفندهای مختلف، زمینه‌های ایجاد و گسترش شکاف‌های هویتی - ایدئولوژیک را فراهم نمایند و با تضعیف داریست‌های وحدت ملی، زمینه‌های کاهش اقتدار نظام را ایجاد نموده و مشروعیت مردمی و فرآیند تصمیم‌گیری را با چالش جدی مواجه سازند، به عبارتی تضعیف وحدت ملی به یکی از اهداف راهبردی مخالفان نظام جمهوری اسلامی ایران تبدیل شده است. در این مقاله کوشش شده است تا نقش قومیت‌ها و تاثیر انسجام ملی بر مقوله‌ی دفاعی با تکیه بر اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله العالی) تبیین شود.

اهمیت و هدف پژوهش

در نظام جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) به عنوان فرماندهی کل قوا نقشی برجسته در تدوین اصول و راهبردهای دفاعی کشور دارد. از این رو معرفت به اندیشه‌ها و راهبردهای دفاعی ایشان در خصوص دفاع همه جانبه ما را در درک مبانی دفاعی جمهوری اسلامی هدایت می‌کند.

روش پژوهش

با توجه به ماهیت موضوع، تحقیق حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش تحقیق تلفیقی از روش‌های توصیفی و اسنادی است. روش گردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای است و چون داده‌های تحقیق کمی نبوده و جنبه‌ی آماری ندارد تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از تفکر و استدلال انجام می‌گیرد.

سوال پژوهش

نوع راهبرد و اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله العالی) نسبت به مقوله قومیت‌ها و انسجام ملی در جهت دفاع قابلیت محور و توانمند ساز چیست؟
در این پژوهش ابتدا مولفه‌های اقتدار و انسجام ملی را شرح داده، سپس ضرورت و فواید وحدت ملی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله العالی) و همچنین عوامل بستر ساز وحدت و انسجام ملی و تهدیدات و آسیب‌های آن در اندیشه ایشان تبیین شده و بعد از آن رویکردهای نظام مقدس جمهوری اسلامی به اقوام ایرانی با تکیه بر اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای (مدظله العالی) مورد بحث قرار گرفته و در نهایت از مباحث نتیجه‌گیری به عمل آمده است.

مولفه‌های اقتدار و انسجام ملی

وحدت ملی ناظر بر پیوندهایی است که اجتماعی را به ملت تبدیل و بقا و تداوم آن را تعیین می‌کند. چنین پیوندهایی محصول علل و عوامل مختلف و متنوعی هستند و ابعاد عینی و ذهنی متعددی دارند (قمری، ۱۳۷۴: ۷) اقتدار و انسجام ملی یکی از مهمترین لوازم حیات دولت‌های کنونی است. به لحاظ پیوند خاصی که بین دولت و ملت در عصر جدید ایجاد شده است، تصور دولتی که در آن وحدت ملی برقرار نباشد، تقریباً امکان پذیر نیست. ایجاد همبستگی و وحدت ملی از چنان اهمیتی برخوردار است که دولت‌ها برای نیل به آن تمامی روشها و تدابیر را به کار می‌گیرند و گاهی به اعمال خشونت نیز متوسل می‌شوند. ایجاد همبستگی ملی در کشورهای که دارای تنوع قومی هستند از اهمیت مضاعفی برخوردار است (صالحی امیری، ۱۳۸۵: ۳۹)

ایجاد اتحاد در سطح یک کشور به مثابه اجتماعی کلان است که مرکب از اقوام مختلفی است که در محدوده‌ی زندگی آنها مرزهای سیاسی کشورهاست. اجتماعی که در ادبیات سیاسی به «ملت» معروف است. با این حال، ملت هویتی متفاوت از گروهها و اجتماعات قومی دارد. آنچه این اقوام پراکنده و گاه متفاوت را به صورت

ملتی یکپارچه در می‌آورد و هویتی متفاوت از هویت قومی اقوام را شکل می‌دهد، پیوندهایی عمومی است که مولد نوعی اتحاد ملی در بین آنهاست. این پیوندها سبب پدیدار شدن هویتی متفاوت از سطح قومی می‌شود، که لازمه یا مولد اتحاد در سطح کلان‌تر است. در نتیجه این هویت، وحدت ملی پدیدار می‌شود. چنین هویتی را هویت ملی و چنان همبستگی را اتحاد ملی می‌نامند (صالحی امیری، ۱۳۸۵: ۴۱-۴۲).

ضرورت وحدت ملی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

هر نظام اجتماعی، برای بقا و تداوم حیات اجتماعی خویش، نیازمند آن است که شناخت کاملی از ملت خویش داشته باشد و دشمن خود را نیز به خوبی بشناسد، تا در مواقع لزوم با بسیج همگانی مردم بتواند تهدیدها را مهار سازد و با آنها مقابله نماید. از این رو برقراری وحدت و پیوند عمیق میان قشرهای مردم یکی از ضروریات انکارناپذیر جامعه قلمداد می‌گردد.

مقام معظم رهبری در ضرورت این مهم فرمودند: «من بر روی وحدت ملی تأکید بیشتری دارم، به خاطر اینکه امنیت هم ناشی از وحدت است، اگر وحدت نباشد، امنیت ملی هم به خطر می‌افتد و ایجاد ناامنی می‌شود.» (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۷۹/۰۱/۲۶)

وحدت و اتحاد ملی یکی از مهم‌ترین عوامل تولید قدرت و اقتدار ملی محسوب می‌گردد که همواره در کلام رهبری انقلاب موج می‌زند. امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در این باره می‌فرمایند: «ما عناصر قدرت فراوانی داریم اینها را باید حفظ کنیم و روز به روز افزایش دهیم. مهمترین عنصر قدرت ما مردم هستند و بزرگترین عاملی که این مردم را در صحنه و فعال نگه می‌دارد ایمان و اتحاد آنها است.» (بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ۱۳۸۰/۱۲/۲۷)

و در جای دیگری می‌فرمایند: «وحدت ملی»، همان چیزی است که می‌تواند پشتوانه‌ی همه‌ی تلاش‌های دولتمردان و مسئولان و مبارزان و دلسوزان این کشور و این انقلاب باشد. بدون وحدت ملی، این کشور بزرگترین نیروی خود و مایه‌ی عظمت خودش را نخواهد داشت. می‌بینیم کسانی تلاش می‌کنند تا این وحدت را خدشه‌دار کنند. یقیناً آن‌ها دوستان این ملت نیستند. وحدت ملی، شعار اساسی و حیاتی برای کشور ماست. مخاطب این شعار هم افراد خاصی نیستند؛ همه هستند. آحاد مردم مسئولند؛ بخصوص مسئولان کشور، بیش از همه مسئولند. سیاستمداران و کسانی که در صحنه‌ی سیاست، حضور و فعالیت دارند، بسیار مسئولند. وحدت ملی

برای همه‌ی ملت، شعار بزرگی است». (پیام به ملت شریف ایران، به مناسبت حلول سال جدید ۱۳۷۹/۰۱/۰۱)

اهداف و فواید وحدت ملی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

از مهمترین اهداف و فواید وحدت ملی در اندیشه معظم‌له می‌توان موارد ذیل را برشمرد:

۱. منسجم شدن اهداف و مواضع گروه‌ها و جریان‌های سیاسی کشور در جهت تامین منافع ملی

رهبر معظم انقلاب در دیدار با تنی چند از شخصیت‌ها و سران احزاب و جناح‌های سیاسی کشور، با تأکید بر ضرورت وفاداری به شعارها و مواضع اصولی انقلاب و با تبیین دیدگاه‌های دشمنان داخلی و خارجی، و لزوم شفاف‌گری صریح در مقابل آنان، در جهت عینیت بخشیدن به وحدت ملی فرمودند: «شما باید در جایگاه حقیقی خود محکم بایستید و با در دست گرفتن ابتکار عمل، با دوستان دیگری که در اصول انقلاب و نظام با هم توافق نظر دارید، گردهم آید و با تکرار اصول مشترک و تأکید بر خط امام، عدم جدایی دین از سیاست و دیگر اصول انقلاب، ضد انقلاب را منزوی و مرزهای خود را با آن‌ها کاملاً مشخص کنید و وحدت ملی را عینیت بخشید، بنده نیز از شما حمایت خواهم کرد.» (بیانات در دیدار با تنی چند از سران جبهه دوم خرداد، ۱۳۷۹/۰۲/۰۲)

۲. ایجاد هم‌دلی و هم‌زبانی در بین مردم و تلاش در جهت آبادانی کشور «وظیفه‌ی امروز مردم این است که اولاً، وحدت و صفا و برادری را با همه‌ی وجودشان حفظ کنند و... ثانیاً، ملت ایران گوش به زنگ باشند تا آنجایی که انقلاب و نظام حضور آن‌ها را لازم می‌داند در صحنه حاضر باشند... با حضور آگاهانه و مخلصانه شما، تمام مشکلات ریز و درشت این کشور و ملت برطرف خواهد شد.» (بیانات در مراسم بیعت روحانیون، مسئولان و اقشار مختلف مردم استان اصفهان ۱۳۶۸/۰۴/۰۴)

مقام معظم رهبری حضور مردم در صحنه‌های مختلف اجتماعی — که جز به وسیله برقراری وحدت در بین آنان میسر نمی‌شود — را راز بزرگ غلبه بر مشکلات معرفی کرده و تأکید فرموده است: «در سایه این وحدت است که ما بارها و بارها تودهنی به دشمن زده‌ایم.»

۳. همراهی و همگرایی دولت و ملت: در صورتی که میان ملت و دولت وحدت همه‌جانبه برقرار باشد، این وحدت سبب خواهد شد که ملت همواره حامی و پشتیبان

دولت و سیاست‌های آن می‌باشد و در این صورت حتی مردم بسیاری از سختی‌ها و مصائب را تحمل می‌کنند و اجازه نمی‌دهند دولت در مشکلات و گرفتاری‌ها تنها بماند و به ضعف و انحلال دچار شود. مقام معظم رهبری، در بیاناتشان اتحاد مردم با دولت را وصف‌نشدنی و سرمنشأ تمام پیروزی‌ها دانسته است: «اتصال نظام، دولت، حکومت و مسئولان با مردم، یکی از همان نعمت‌های معجزه‌آسای الهی است. اگر مردم نبودند و این اخلاص‌ها و فداکاری‌های بی‌نظیر نبود، انقلاب هم پیروز نمی‌شد، جنگ هم به پیروزی نمی‌رسید، در مقابل محاصره اقتصادی دشمن هم توان مقاومت باقی نمی‌ماند، والا شما تصور می‌کنید که شیاطین حاضرند یک حکومت و یک پرچم اسلامی را این‌طور برافراشته در عالم تحمل کنند؟ اگر در یک نقطه دنیا صدایی از اسلام بلند می‌شود، ببینید دستگاه‌های تبلیغاتی چه می‌کنند و چطور از غیظ به خود می‌پیچند و نمی‌توانند تحمل کنند! دیدید که در این چند سال، بازوهای شیطانی و دست‌های شیطانی در سراسر عالم در مقابل انقلاب و جمهوری اسلامی چه کردند. آنچه آن‌ها را تا امروز ناکام کرده است که نتوانسته‌اند مقاصد شومشان را عملی کنند، همین پیوند و اتصال ارتباط با مردم و حضور مردم در صحنه است.» (بیانات در دیدار با فضلا، طلاب و اقشار مختلف مردم قم، به مناسبت سالگرد قیام نوزدهم دی‌ماه ۱۹/۱۰/۱۳۷۰)

بنابراین وحدت مهم‌ترین عامل برقراری پیوند عاطفی عمیق میان ملت و دولت است که در صورت نبود آن جامعه به تشتت، هرج و مرج و اضمحلال دچار می‌شود.

۴. مصون شدن کشور در برابر هجمه‌های خارجی و داخلی

هنگامی که وحدت و همدلی و همزبانی میان آحاد یک ملت وجود داشته باشد، مردم آن کشور، براساس پابندی و التزاماتی که نسبت به میهن، ناموس، رهبر و سرمایه کشورشان دارند، اجازه نمی‌دهند هیچ‌گونه لزشی در درون خود نسبت به وفاداری به اصول اسلامی به وجود آید و محکم در برابر همه نوع تهدید، اعم از داخلی یا خارجی، مقاومت می‌نمایند.

«علت اینکه ما ملت ایران، ... توانستیم در مقابل تهاجم گوناگون دشمن — با همه مشکلات آن — بایستیم و مقاومت کنیم و ضرر بیشتری متوجه آنان نکنیم، این است که به برکت دین و ایمان و انقلاب و اسلام و آموزش قرآنی و اسلامی شخصیت عظیم‌الشأنی که بیان سخن و کلامش، مفاد و مضمون قرآن و اسلام بود، در میان مردم ما روحیه انقلابی و پارسایی انقلابی و وحدت کلمه بیشتر حکمفرما بود.» (بیانات در دیدار با جمعی از بسیجیان و روحانیون تهران، مدرسان و طلاب اهل سنت استان خراسان، اقشار مختلف مردم اردستان و مسئولان و کارکنان گمرک کشور و گروهی

را اعضای حزب الله لبنان ۰۵ / ۰۷ / ۱۳۶۸) واضح است جامعه‌ای که در آن وحدت و یکدلی حاکم باشد، کمتر آسیب‌پذیر است؛ زیرا در چنین جوامعی به علت استحکام حکومت و حمایت مردم، دشمن امید کمتری برای رخنه در آن دارد و راه‌ها را بر روی خویش مسدود می‌بیند، از این رو نمی‌تواند جامعه را به آسیب و بحران دچار سازد و اوضاع را متشنج نماید.

عوامل زمینه ساز وحدت و انسجام ملی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

(۱) عوامل اجتماعی:

مقصود از عوامل اجتماعی آن دسته از اقداماتی است که دولتمردان و کارگزاران به منظور رفاه حال مردم و از بین بردن مشکلات اجتماعی آنان انجام می‌دهند: مانند از بین بردن فقر، بیکاری و... عوامل اجتماعی می‌تواند به شیوه‌های مختلف در برقراری وحدت مؤثر باشد. مهم‌ترین این شیوه‌ها عبارت‌اند از:

الف) تشکیل اتحادیه‌های صنفی، و توجه به مشکلات مردم:

«از دوره‌های گذشته تا به امروز، کسبه و اصناف و تجار و کسانی که در کار داد و ستد بوده‌اند، اهل عمل به دین و عقیده دینی و اعتقاد به علمای دین و حضور در کنار آنها بوده‌اند... همین تدبیر و انس کسبه به علما موجب شده است که در هر میدانی که علمای دین حضور داشته‌اند، حضور اصناف و کسبه و اهل بازار در آنجا قطعی باشد. وقتی که علمای اسلام می‌خواستند در دوران مبارزات یک حضور مردمی قاطع را نشان بدهند، دستور می‌دادند که بازارها تعطیل بشود، و بازاریان و کسبه تعطیل می‌کردند؛ یعنی پشت سر علما می‌ایستادند و این تأثیر زیادی داشت...» (بیانات در دیدار با اعضای جامعه‌ی انجمنهای اسلامی اصناف و بازار و مجامع امور صنفی سراسر کشور ۱۳ / ۰۴ / ۱۳۷۰)

ب) تشکیل هیأت‌های مذهبی و توجه به مسائل معنوی:

هیأت‌های مذهبی می‌توانند روح تشنه آدمی را در چشمه‌سار زلال معرفت سیراب کنند و نیازهای معنوی مردم را مرتفع سازند. مداحان و ذاکران اهل بیت (ع) با برگزاری مراسم عزاداری نسبت به گردآوری مردم برای زمانی خاص اقدام می‌نمایند و در مدح و منقبت انبیا و معصومین (ع) مدیحه‌سرایی می‌کنند و در واقع این اقدام آنان تبلوری از «وحدت ملی» است.

«شما پیوند عاطفی مردم با ائمه (ع) را حفظ کنید... عاطفه مردم ما و پیوندشان با ائمه (ع) و عشق‌شان که در شادی آنها حقیقتاً شاد می‌شوند و در عزای آنها حقیقتاً محزون و غمگین می‌شوند، چیز بسیار مهمی است...» (بیانات در دیدار با جمع

کثیری از ذاکران و مداحان اهل بیت (علیهم‌السلام) در خجسته سالروز ولادت صدیقه‌ی کبری حضرت زهرا (س) ۲۸/۱۰/۱۳۶۸) نماز جمعه با توجه به اهمیت آن و تأثیر عظیمی که در جلب رحمت الهی با هدایت مسلمانان و حفظ استقامت و وحدت و آگاهی‌های سیاسی و دینی آنان دارد، می‌تواند با بهتر برگزار شدن در سراسر کشور، به عنوان میعادگاه اصلی مردم برای ایجاد وحدت مؤثر باشد.

ج) تاسیس مراکز و کانون‌های فرهنگی - تفریحی سالم: تشکیل کانون‌های قرآن، مجامع جهانی اهل بیت (ع)، سازمان‌ها و کنفرانس‌های حمایت از مظلومان، ایجاد مراکز ورزشی، فرهنگی و تفریحی سالم که در آنها به نوعی تبادل افکار و نظریات انجام می‌شود و قشرهای مختلف مردم در آنها جمع می‌شوند، از عوامل مهم و بسترساز اجتماعی وحدت ملی قلمداد می‌شوند. شکل‌گیری گروه‌های مذهبی و صنف‌های مختلف که به نوعی در آنها دسته‌ای از مردم گردهم می‌آیند و برای نیل به هدفی مشترک گام برمی‌دارند، می‌تواند خود عامل مهمی در شکل‌گیری وحدت ملی باشد.

۲) عوامل سیاسی:

عوامل سیاسی به دسته‌ای از عوامل گفته می‌شود که دولتمردان و کارگزاران نظام در آنها بسیار تأثیرگذارند. در این دسته از عوامل جایگاه حکومت بسیار مهم است. حکومت اسلامی از سه جنبه بررسی می‌شود:

الف) رهبری و مرجعیت:

مرجعیت و رهبری و رابطه این دو عنوان، یکی از مسائل مهم در موضوع ولایت فقیه و حکومت اسلامی در دوره غیبت می‌باشد. نکته اساسی بحث ما در این مهم، آن است که رهبری چه سهمی در برقراری وحدت دارد؟ رهبر به‌عنوان راهنما و پیشوای مردم که نائب امام معصوم (ع) در عصر غیبت است با ارائه راهبردهای اساسی، جامعه را برای برقراری حکومت همه‌جانبه و جهانشمول آماده می‌سازد و تلاش می‌کند تا حاکمیت دینی را به نحو احسن برقرار نماید. مقام معظم رهبری در این باره فرموده است: «امروز قدرت‌های دنیا اصرار دارند و پول‌ها خرج می‌کنند، برای اینکه بتوانند خط حاکمیت دین را از دنیا پاک کنند. در بخشی از عالم اتفاقی افتاده است، ملتی قیام کرد و حاکمیت دینی و ارزش‌های دینی را علی‌رغم میل قدرتمندان به وجود آورده است.» (بیانات در دیدار با جوانان در مصلاهی بزرگ تهران ۳/۰۲/۱۳۷۹)

در حقیقت برقراری حاکمیت دینی، به رهبری علمای دین و با یاری مردم تحقق می‌یابد. مردم در این صورت نیز دوستدار ولایت‌اند و در پاسخ به ندای او از جان دریغ نمی‌کنند. اما در این میان وظیفه رهبر است تا به شکل‌های مختلف مردم را در

صحنه نگاه دارد و در تمام امور از حقوق مردم دفاع نماید. بنابراین رهبر، به‌عنوان فردی دلسوز در رأس حکومت اسلامی، می‌تواند با استفاده از روش‌های مختلف که در ذیل به چند نمونه آن اشاره شده است در برقراری وحدت ملی مؤثر باشد: الف - با عنایت به فرامین عالی‌ه‌ الهی درصدد باشد احکام خدا را عملی و اجرا نماید؛ ب - در برقراری عدالت اجتماعی تلاش نماید و با هرگونه تبعیض و فساد مبارزه کند؛ ج - به امور مسلمانان و مستضعفان رسیدگی کند و از تضییع حقوق آنان جلوگیری نماید؛ د - مردم و مسئولان را با وظایف خود آشنا ساخته و با رهنمودهای خود آنان را به همدیگر نزدیک‌تر نماید.

نمونه بارز این امر، حادثه کوی دانشگاه تهران در هفدهم تیر سال ۱۳۷۸ می‌باشد که مقام معظم رهبری با تمام وجود در مقابل رسانه‌های گروهی جهان از حقوق مردم دفاع کرد و با صراحت به مخالفان و معاندان داخلی و خارجی فرمود: «من از حق خود می‌گذرم، ولی از حقوق مردم هرگز!» مردم نیز به یمن این از خودگذشتگی با اتحاد و یکدلی در تمامی نقاط ایران پهناور، در حمایت از رهبری، راهپیمایی و تظاهرات به راه انداختند و دشمن را به عقب‌نشینی واداشتند. در حوادث سال ۱۳۸۸ نیز ایجاد شکاف بین بخش‌ها و طبقات گوناگون مردم و قرار دادن مردم رودروی یکدیگر و نظام و رهبری، از محوری‌ترین اهداف استکبار بود، اما راهپیمایی ۹ دی و ۲۲ بهمن آن سال که با تنوع حضور اقشار مردم همراه و در مواضع و شعارها به نفع نظام و انقلاب نیز کاملاً یکدست و منسجم بود، نمایش روشنی از انسجام درونی کشور بود.

ب) قوای سه‌گانه و دستگاه‌های دولتی:

از عوامل مؤثر و مهم دیگری که می‌تواند در رکاب رهبری، سهم بسزایی در برقراری وحدت ملی میان مردم داشته باشد، هماهنگی قوای سه‌گانه در جهت خدمت به مردم است. دستگاه‌های دولتی، به‌ویژه قوه مجریه، که مجری قوانین وضع‌شده از سوی مجلس یا قوه قانونگذار است، باید با به کار گماردن مدیران و کارگزاران لایق هدف اصلی خویش را حل معضلات اجتماعی و گرفتاری‌های مردم بدانند و انسجام درونی را حفظ نمایند. «به مسئولان در سطوح مختلف هم عرض می‌کنم که یکی از راه‌های موفقیت عملی و جا گرفتن در چشم مردم، همکاری دستگاه‌های مختلف و همکاری قوای سه‌گانه است، نباید همدیگر را تضعیف بکنند. هیچ کس نباید قوای مسئول مملکت را تضعیف بکند.» (بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۷۹ / ۱۰ / ۰۷)

«شما چگونه می‌خواهید محبت و اطمینان مردم را جلب کنید؟ مردم باید به من و شما اعتماد داشته باشند. اگر ما دنبال مسائل خودمان رفتیم، به فکر زندگی

شخصی خودمان افتادیم، دنبال تجملات و تشریفاتمان رفتیم، در خرج کردن بیت‌المال هیچ حدی برای خودمان قائل نشدیم. هرچه توانستیم خرج کردیم. مگر اعتماد مردم باقی می‌ماند؟ مگر مردم کورند؟... آقایان! مگر مردم نمی‌بینند که ما چگونه زندگی می‌کنیم؟» (بیانات در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران ۲۳/۱۳۷۰/۰۵)

قوه قضائیه نیز در کنار قوه مجریه می‌تواند سهمی بسیار مهم در سلامت و کمال جامعه داشته باشد. همیشه دستگاه قضایی در هر کشوری، جزء مجموعه‌های وزین و عالیقدر و برخوردار از وزانت‌های علمی، اخلاقی و تقوایی هستند که می‌توانند در ایجاد وحدت ملی ما و برقراری عدالت اجتماعی و احقاق حقوق مستضعفان گام‌های مؤثری بردارند. عملکرد مسئولان قضایی باید به گونه‌ای باشد که مردم به آن اعتماد داشته باشند؛ زیرا در غیر این صورت، اعتماد عمومی مردم از بین می‌رود و باز تفرقه و آشوب به جای وحدت و امنیت کشور را فرا خواهد گرفت.

«ما باید کاری کنیم که دستگاه قضایی در کل زندگی مردم و در کل بسیط حیات یک یک افراد این جامعه - سطح کشور را عرض نمی‌کنم، سطح کشور که چیز قهری است - چنین حالت امیدی داشته باشد؛ یعنی همین که کسی مشکلی پیدا کرد، مظلوم واقع شد، یا مورد کمترین اجحافی قرار گرفت، در دل و زبان بگوید که به دستگاه قضایی مراجعه می‌کنیم، تا ظالم سر جای خود بنشیند. باید چنین روحیه‌ای در مردم به وجود بیاید.» (بیانات در دیدار با رئیس و مسئولان قوه قضائیه ۱۳۷۰/۰۴/۰۵)

مجلس شورای اسلامی نیز به عنوان قوه قانونگذار، که قوانین کشور را تنظیم می‌نماید، باید با هوشیاری و بصیرت کامل و با اقدامات شایسته و خدایسندانه موجبات رضایت عموم مردم را فراهم سازد و زمینه‌های نفوذ دشمنان را به داخل مرزهای ایران و به‌ویژه اسلام مسدود نمایند.

«نمایندگان محترم ملت در مجلس شورای اسلامی، باید به دقت مراقب باشند که مبدا خدای نخواستہ اظهارات آنان، دل‌سردی و یأس را از تریبون عمومی مجلس، در سطح جامعه پراکنده سازد، بلکه قولاً و عملاً مظهر یکپارچگی ملت باشند... رمز موفقیت دولت و قوه قضائیه و مقننه، در پشتیبانی قاطبه ملت از آن‌هاست. مجلس شورای اسلامی، نقطه امید نظام و مظهر اقتدار و اختیار ملت است...» (پیام به نمایندگان مجلس شورای اسلامی و مردم ایران در باره‌ی حفظ وحدت و یکپارچگی، حمایت از دولت، جایگاه مجلس شورای اسلامی و دفاع از اصل ولایت فقیه ۱۳۶۸/۱۰/۱۸)

ج) مردم:

به عنوان مهم‌ترین رکن تشکیل‌دهنده جامعه، یعنی مردم، در صورتی که با دستگاه‌های دولتی و مقام رهبری هماهنگ باشد و انسجام درونی خویش را حفظ نماید، مسلماً

پیروز تمام میدان‌ها خواهد بود.

«جمهوری اسلامی به فضل الهی، به کوری چشم دشمنان و علی‌رغم وسوسه‌خناسان و اشکال‌تراشی اشکال‌تراشان بدپیلۀ بی‌انصاف تا امروز مراحل زیادی را پیش رفته و با قدرت نیز پیش خواهد رفت... البته اگر مانع‌ها نبود، وضعیت از این خیلی بهتر بود... اگر اعمال غرض‌های دشمنان شناخته‌شده و نشده نبود، از این حالت خیلی بهتر بود. وحدت مردم محبت میان مردم و مسئولان عشق به راه خدا و راه اسلام و راه آن رهبر عظیم‌الشأن و عالیقدر، آن امام راحل... مردم را پیش برده و حرکت داده است و این تلاش‌ها با ارزش است.» (بیانات در اجتماع بزرگ مردم مشهد و زایران حضرت رضا (ع) ۲۹ / ۰۱ / ۱۳۷۰)

آری در سایه‌چنین وحدتی، دولت و دستگاه‌های اجرایی کشور به ملت، و ملت به دولت دلگرم می‌شوند و با حفظ اتحاد کلمه و وحدت، در برابر تمام مصائب استقامت می‌کنند و تسلیم‌ایادی و اجانب نمی‌شوند.

۳) عوامل اقتصادی:

مجموعه‌ای از اقداماتی که دولتمردان و مسئولان اجرایی یک کشور برای بهبود مشکلات اقتصادی جامعه انجام می‌دهند در زمره‌ی عوامل اقتصادی می‌باشد. امروزه یکی از مسائل مهمی که می‌تواند در موفقیت یا رکود اهداف جامعه و دولتمردان آن سهم بسزایی داشته باشد مسائل اقتصادی است. در پرتو رسیدگی به این مهم، مردم دغدغه‌ای برای مشکلات معیشتی ندارند و در صورت به وجود آمدن مشکلی به‌خوبی با آن مقابله می‌کنند و انسجام درونی آن‌ها از هم نمی‌پاشد.

«مسئولان فرق نمی‌کند، مسئولان دولتی، مسئولان قوه مقننه، قضائیه، یعنی همه کسانی که دست‌اندرکار مسائل اداره کشورند باید به آن مسئولیت خودشان بپردازند و وجود خودشان را به آن بدهند... مهم‌ترین مسأله، مسأله اقتصادی است. این طرح (سامان‌دهی اقتصادی) کار بزرگی بود. طرح امیدی در مردم ایجاد می‌کند...» (بیانات در دیدار کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران ۰۴ / ۱۰ / ۱۳۷۸)

دولت و مسئولان اجرایی کشور باید با توزیع عادلانه درآمد، با هرگونه فقر، فساد و تبعیض در جامعه مبارزه کنند و تلاش نمایند تا منابع و درآمدهای حاصله به صورت یکسان، در اختیار قشرهای مختلف مردم قرار گیرد، به‌طوری‌که این توزیع در تمامی نقاط ایران انجام شود و هیچ فرقی بین طبقات شهری، روستایی، عشایری، ثروتمند و فقیر نباشد.

«مباحثی همچون اولویت توسعه سیاسی یا اقتصادی، که مدت‌ها بخش اعظمی از وقت رسانه‌های مختلف را به خود اختصاص داد، اما کارگزاران و مسئولان دولتی باید بدون

توجه به این مباحث، به دنبال اصلاح وضع اقتصادی مردم باشند؛ چراکه اگر مردم از مسائل اقتصادی و معیشتی، نارضایتی نداشته باشند، هیچ مسأله‌ای آن‌ها را به معارضة ترغیب و تشویق نمی‌کند. اما اگر مردم مشکلات اقتصادی فراوان داشته باشند، هر قدر هم آزادی باشد، مردم از حکومت برمی‌گردند.» (همان)

بنابراین لازم است که مسائل اقتصادی نیز در کنار سایر عوامل دخیل، در ایجاد زمینه‌های مناسب برای تأمین وحدت ملی مورد توجه جدی مسئولان و مردم قرار گیرد. مسئولان دولتی باید به جای شعار دادن، در تحقق این مهم گام بردارند و درصدد برآیند مشکلات اقتصادی مردم را رفع کنند.

۴) عوامل فرهنگی:

یکی از مقولات مهمی که امروزه می‌تواند در دگرگونی اوضاع هر جامعه‌ای تأثیر بسزایی داشته باشد مقوله فرهنگ است. هر ملتی دارای ذخیره‌های فرهنگی است که نسبت به عمق و فراگیری و قدمت آن، باعث قوام ملی و پیوستگی افراد و نسل‌های یک ملت با هم و با گذشته خویش می‌شود. این ذخیره‌ها که حاصل رنج و تلاش و فراز و نشیب‌های سالیان ملت است، گران‌بهارترین سرمایه نزد آن ملت و دشمن اوست. در واقع فرهنگ رکن رکن هر جامعه‌ای است که در صورت رشد و شکوفایی آن، می‌توان به استقلال و خودکفایی رسید و دست بیگانگان را از رسوخ در امورات فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و نظامی کشور قطع کرد.

«با عدم وابستگی فرهنگی است که استقلال یک ملت تأمین می‌شود... اگر فرهنگ، اخلاق، عقاید و باورهای دشمنان و بیگانگان در میان ملتی رواج داشته باشد چنین ملتی نمی‌تواند علیرغم مستقل بودن در امور سیاسی و اقتصادی ادعای استقلال کند. تنها در صورتی می‌توان یک مجموعه بشری را مستقل دانست که نتواند خود را از سرایت امواج مسموم فرهنگی که توسط بیگانگان ساخته و پرداخته شده است حفظ کند.» (بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم و جمعی از پزشکان، پرستاران و کارکنان مراکز آموزش عالی و درمانی کشور ۱۵/۰۹/۱۳۶۸).

از آنجایی که جامعه ما، جامعه‌ای دینی و مذهبی است، با جوامعی که صرفاً مسائل مادی زندگی مردم در میان آن‌ها اهمیت دارد، تفاوت‌های بسیاری خواهد داشت. در چنین جامعه‌ای در کنار مسائل مادی و معیشتی مردم، هدف‌های معنوی و فرهنگی آنان نیز، که با روح و قلب آنان عجین می‌باشد، برنامه‌ریزی می‌شود.

«سیاست ما مقهور فرهنگ ماست و چهره بیرونی و نمادین انقلاب، یک چهره فرهنگی است. فرهنگ ما ساخته شده تاریخ، مکتب و انقلاب ماست. لذا با این ادعای بزرگ، مردم از ما توقعات بسیاری دارند که باید به آن عمل کنیم و از بین بردن نواقص کار را جدی بگیریم.» (بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم و جمعی از پزشکان، پرستاران

و کارکنان مراکز آموزش عالی و درمانی کشور ۱۵ / ۰۹ / ۱۳۶۸).

با این اوصاف، به طور اختصار می‌توان سهم مسائل فرهنگی را در تحقق وحدت ملی این‌گونه بیان نمود: الف - با توجه به اینکه فرهنگ دربردارنده کلیه، عادات، ملکات، اخلاق و رسوم انسانی است، لذا در صورت توجه و احترام به این مقولات، می‌توان وحدت را در بین قشرهای مختلف که دارای عادات، رسوم و خلیقات متفاوتی هستند، ایجاد نمود؛ ب - لازمه استقلال هر کشوری، وابسته نبودن از لحاظ فرهنگی است. طبیعی است، فرهنگ وابسته، زمینه‌ساز نفوذ رسوم و سنن فرهنگی بیگانه به داخل مرزهای یک کشور است و با ورود این رسوم، خواسته یا ناخواسته، مطامع و اهداف کشور مسلط دنبال خواهد شد. اما در صورت وابسته نبودن، نیروهای دلسوز با استفاده از سنن خودی و کارآمد، بسترهای لازم برای ترقی و کمال ملی را فراهم می‌کنند و به حفظ وحدت و انسجام ملی کمک می‌نمایند.

۵) عوامل نظامی:

منظور از عوامل نظامی مجموعه‌ای از نیروهای انسانی، ابزار و لوازم جنگی، مجهز بودن به فنون نظامی روز و هرگونه وسیله نظامی که بتوان به گونه‌ای به واسطه آن در مقابل مهاجمان ایستادگی نمود، می‌باشد. وحدت همه قشرهای ملت و مسئولان و دولتمردان در شکل‌گیری و پیروزی انقلاب اسلامی ایران از سوی امام راحل (ره) رمز پیروزی نام گرفت.

«اگر نیروهای مومن، بسیج و حزب‌اللهی، یعنی همین عامه مردم، همین اکثریت عظیم کشور عزیز ما، همین‌هایی که جنگ را اداره کردند، همین‌هایی که از اول انقلاب تا به حال، با همه حوادث، مقابله کردند، نبودند، و اگر بسیج و نیروهای عظیم حزب‌الله نبود، ما هم در جنگ و هم در مقابل دشمنان گوناگون در این چند سال شکست می‌خوردیم... این است آن نیروی اصلی این کشور و نظام اسلامی متکی به این نیرو است. اگر مردم یعنی نیروهای مومن و حزب‌اللهی با نظام و دولت باشند، که بحمدالله هستند، هیچ دشمنی نمی‌تواند کاری از پیش ببرد.» (بیانات در دیدار فرماندهان گردانها، گروهانها و دسته‌های عاشورای نیروهای مقاومت بسیج سراسر کشور، در سالروز شهادت امام سجاد (ع) ۲۲ / ۰۴ / ۱۳۷۱).

در زمان جنگ تحمیلی، در سایه برقراری وحدت و اتحادی که از جانب امام (ره) میان انبوه مردم ایجاد شده بود، دسته‌های عظیم مردم گرد هم آمدند و توانستند در مقابل دشمن ایستادگی کنند. نیروهای مسلح در واقع، به‌عنوان مهم‌ترین و قدرتمندترین بازوی نظام، می‌توانند با استفاده از عوامل زیر در ایجاد و بسترسازی وحدت ملی مؤثر باشد:

الف) همکاری و همدلی میان نیروهای مسلح و دولت: بدون تردید به وجود آمدن هرگونه تشنج و اختلاف میان نیروهای مسلح، اعم از ارتش، سپاه، نیروی انتظامی و بسیج، نتیجه کارآمد و شایسته‌ای برای کشور ما نخواهد داشت؛ زیرا در پرتو همین تشنجات و اختلافات داخلی، دشمن به راحتی در دل ما نفوذ خواهد کرد و پایه‌های امنیتی کشورمان را متزلزل خواهد ساخت.

«ارتش و سپاه دو سازمان و دو بازوی مسلح در خدمت انقلاب و نظام جمهوری اسلامی هستند که هر کدام با توجه به وظایف خود باید در جهت برطرف کردن کاستی‌ها و تبدیل ضعف به قدرت، تلاش کنند و درخشندگی‌های هر یک برای دیگری درس و الگو باشد. ارتش و سپاه باید در کنار یکدیگر و در حیطه وظایف مشخصی که بر عهده دارند خود را مجهز و قوی کنند.» (بیانات در مراسم اعطای نشان فتح به فرماندهان سپاه و ارتش در عملیات ظفرمندانای بیت‌المقدس ۱۳۶۸/۰۷/۰۵)

اگرچه نیروهای نظامی جمهوری اسلامی ایران از ارتش، سپاه، بسیج و نیروی انتظامی تشکیل شده است و دارای اهداف و آرمان‌های واحدی می‌باشند، اما با توجه به تعدد سازمان‌های موجود، باید این سازمان‌ها در حین ادای وظیفه به طور هماهنگ عمل نمایند تا از ایجاد هرگونه اختلاف و تفرقه جلوگیری به عمل آورند.

ب) استقلال و آمادگی نیروهای نظامی در سیاست دفاعی کشور: یکی از انگیزه‌های اساسی قیام شکوهمند انقلاب اسلامی ایران به رهبری حضرت امام خمینی (ره)، استقلال و حفظ تمامیت ارضی کشور بود. استقلال نظامی وقتی است که کشور بدون اتکا به بیگانگان، قدرت دفاع از خود را داشته باشد و نیز بدون وابستگی به قدرت‌های بزرگ از عهده پاسداری از تمامیت ارضی خود برآید.

«ما به نیروی ذاتی و قدرت‌ها و توانایی‌ها و لیاقت‌های خودمان متکی هستیم، باید هم متکی باشیم. اگر به این نیروها، متکی نبودیم، موجودیت این کشور و این ملت، به شدت مورد تهدید و در خطر بود... در دنیای امروز که قطب‌گری بسیار شدید وجود دارد، قطب قدرت‌ها و قطب وابستگی به قدرت‌ها. فاصله این‌ها هم از لحاظ نیروی نظامی و سیاسی و اقتصادی، یک فاصله ژرف و ناپیمودنی است. با این وصفی که امروز در دنیا هست، قدرت‌هایی که می‌توانند به کسی کمک بدهند... فقط به قیمت وابستگی به کسی کمک می‌دهند و لاغیر.» (همان)

به طور خلاصه می‌توان سهم عوامل نظامی را در استمرار و زمینه‌سازی وحدت ملی این‌گونه بیان نمود: الف - نیروهای انسانی مومن و متعهد از ارکان اساسی عوامل نظامی به شمار می‌رود و وحدت و هماهنگی میان آنان مصونیت و حفظ استقلال و تمامیت ارضی را به دنبال دارد؛ ب - همکاری میان عوامل نظامی می‌تواند در جنبه‌های مختلف نظامی، سیاسی و... زمینه‌ساز و بسترساز وحدت ملی باشد؛ ج - تجهیز نیروهای

نظامی به سلاح‌های مدرن و علم روز باعث می‌شود بر توان دفاعی آن‌ها افزوده شود که خود وابسته نبودن به قدرت‌های دیگر را به دنبال دارد و این خود زمینه‌ای برای مشارکت عمومی فراهم می‌سازد که ابزار مهم وحدت ملی است.

تهدیدات و آسیب‌های وحدت و انسجام ملی در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

مخالفان نظام جمهوری اسلامی با برنامه‌ای منظم و هدایت‌شده و با قصد تخریب چهره‌ی واقعی نظام اسلامی سناریوهای مختلفی را بر علیه کشور طراحی می‌کنند، یکی از این سناریوها تلاش در جهت مخدوش نمودن وحدت و اتحاد ملی است. در این راستا دشمنان با حمله مستمر به مبانی ارزشی و پایه‌های اعتقادی و باورهای دینی مردم با حربه تحریف حقایق درصدد به مخاطره انداختن وحدت ملی هستند رهبر معظم انقلاب در تشریح این طرح دشمنان می‌فرماید:

«امروزه عدّه زیادی از عناصر وابسته داخلی در رکاب دشمن از هیچ اقدامی برای تضعیف و کم‌رنگ نمودن چهره واقعی دین فروگذاری نمی‌کنند، اما غافل از اینکه حیات و صلاح واقعی بشر در قوانین نورانی دین نهفته است و پیامبران و امامان و دین‌داران همگی در سایه اتحاد کلمه به پیروزی واقعی دست یافتند و این چیزی نیست که دین اسلام به آن اهمیت نوردد.»

و در جای دیگری می‌فرماید: «هدف از این تقابل نظری و حمله‌ی اعتقادی، معلوم و روشن است. نظام جمهوری اسلامی متکی به مردم است و مردم هم با ایمان و روحیه و اعتقاد خود به این نظام علاقه‌مند و دل‌بسته‌اند و از آن دفاع می‌کنند؛ این حقیقت در طول این سالها فهمیده شد. اگر این ابزار از دست نظام اسلامی گرفته شود» (بیانات معظم له در دیدار با دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی، ۲۲/۰۲/۱۳۸۲).

با تضعیف ارزش‌ها و باورهای دینی، وحدت ملی به مخاطره می‌افتد؛ به خاطر اینکه دین از امور فطری انسان‌هاست و همواره آزادی، استقلال و عزت انسان بر پایه عمل به ارزش‌های الهی است. از این‌رو عامل مهمی برای تأمین وحدت ملی از طریق این سه رکن اساسی، یعنی استقلال، آزادی و عزت انسان می‌باشد. پس تضعیف آن گامی برای تضعیف وحدت ملی است از طرف دیگر با توجه به اینکه صلاح و حیات سالم و واقعی بشر در قوانین نورانی دین نهفته است و دین‌داری چیزی جز اصلاح‌طلبی نیست، تأمین اصلاح‌طلبی واقعی اسلامی در سایه اتحاد کلمه است. پس با تضعیف دین به راحتی می‌توان اتحاد کلمه را از بین برد.

یکی دیگر از شگردهای دشمنان در جهت تضعیف وحدت ملی بی‌اعتمادی مردم و مسئولان نسبت به همدیگر است اگر جامعه درصدد است سلامت و پویایی خویش را حفظ کند، لازمه‌اش این است که دولتمردان نسبت به مردم و بالعکس، اعتماد داشته

باشند.

«ذخیره معنوی شما، یکی توکل به خداست، یکی اعتماد به این مردم مومن و صادق و فداکار و علاقه‌مند به مسئولان و علاقه‌مند به اسلام و قدردان نظام جمهوری اسلامی، که هر جا از طرف مسئولان نظام از این مردم کمکی خواسته شد، آنچه در اختیارشان بوده، در اختیار ما قرار دادند و حجت را بر ما تمام کردند.» (بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و هیئت وزیران به مناسبت آغاز هفته دولت ۱۳۷۸/۰۶/۰۲)

یکی از عوامل ماندگاری مردم در کنار مسئولان در برهه‌های مختلف انقلاب، اطمینان به تحقق شعارهای ارزشی است که مورد وفاق هر دو گروه مردم و مسئولان می‌باشد؛ یعنی اینکه حرکت و نوع زندگی مسئولان نماد و جلوه‌ای از عمل به شعارهای ارزشی است.

ایجاد بدبینی و شکاف بین مردم و نظام اسلامی سناریوی دیگری که دشمنان نظام سعی دارند از این طریق وحدت ملی را به مخاطره بیندازند، ایجاد شکاف بین مردم و رهبران، فقدان حمایت مردمی و مشروعیت‌بخشی به تصمیمات رهبران، و شکل‌گیری نافرمانی‌های مدنی در یک جامعه «بحران مشروعیت» به وجود می‌آورد؛ از طرف دیگر داشتن وحدت و انسجام بین ملت و دولت نتیجه‌ای جز سربلندی کشور در میان دیگر کشورهای جهان در تمام زمینه‌ها نخواهد داشت. دشمن نیز با فهم این موضوع در صدد ایجاد شکاف در بین آنهاست. (پناهی و امیری، ۱۳۹۴: ۹۵-۹۴) حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله العالی) از تلاش دشمن در جهت گسستن پیوند نظام با مردم به عنوان زمینه‌سازی داخلی در جهت سلطه‌ی نظامی بر کشور یاد می‌کنند:

«از طرف دیگر در داخل، به‌وسیله‌ی گسستن پیوند نظام با مردم، زمینه‌سازی می‌کنند. اساس سیاست آنها این است که بتوانند بین نظام جمهوری اسلامی و مردم، گسیختگی به وجود آورند؛ بعد هم آماده‌سازی افکار عمومی در سطح بین‌المللی. چرا به این زمینه‌سازی احتیاج دارند؟ برای اینکه بدون این زمینه‌سازی، امریکا می‌داند که پیروزی‌اش بر جمهوری اسلامی - با وجود برتریهای نظامی - ممکن نیست؛ این یک واقعیت است. برتری نظامی همه جا تعیین‌کننده نیست، [...] امریکا احتیاج به این زمینه‌سازی داخلی دارد تا بتواند سلطه‌ی نظامی داشته باشد» (بیانات معظم‌له در دیدار با دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی ۱۳۸۲/۰۲/۲۲).

قومیت‌گرایی و تحریک احساسات قومی در ایران یکی دیگر از دستاویزهای است که دشمنان از طریق آن سعی دارند وحدت ملی کشور را به مخاطره بیندازند از آنجایی که ایران اسلامی یکی از کشورهای کم‌نظیری است که توانسته است در عین گستردگی مرزها و تعدد اقوام گوناگون از عرب، عجم، ترک، فارس، کرد، لر و... الفت و همدلی را به نحو احسن در میان مردم حفظ نماید. از گذشته‌های دور تا کنون،

گروه‌های قومی ساکن ایران، برای رفع نیازهای متقابل خویش، همواره با یکدیگر روابط مسالمت آمیزی داشته و همین امر نوعی انسجام به آن‌ها بخشیده است. در پرتو این امر، گروه‌های قومی کمتر به انزوا و استقلال‌گرایی داشته و تمایلات برتری طلبانه‌ی آنها معمولاً در جهت تسلط بر حاکمیت بر عموم بوده است تا تلاش برای جدایی طلبی. (رضوی، ۱۳۸۷: ۱۵) از طرفی دین اسلام به عنوان آیین مشترک ایرانیان، بیش از هزار سال است که عامل وحدت بخش بوده است. به رغم وجود مذاهب مختلف شیعه و سنی، ایرانیان حول محور دین اسلام از کیان و مرزهای کشور دفاع کرده‌اند (خوشرو، ۱۳۸۷: ۲۷)

یکی از عواملی را که دشمن برای براندازی این نظام مؤثر می‌داند، شوراندن قوم‌ها علیه دولت مرکزی یا علیه همدیگر است، بدین طریق با تحقیر اقوام توسط عده‌ای معاند، آن‌ها را به اقوام دیگر یا دولت مرکزی تعمیم می‌دهد یا چنین باوری را به قومیت‌ها القا می‌کند که دولت نسبت به آنان بی‌تفاوت است و سرمایه‌گذاری چندانی بر روی فلان قوم خاص یا در محل استقرار آنان انجام نمی‌دهد و هزاران روش دیگر که هر کدام به سهم خود از عوامل اساسی تضعیف وحدت ملی است و بر درگیری‌های قومی دامن می‌زند و انسجام ملی را از بین می‌برد.

«البته همین‌جا من بگویم، سعی بر این است که مسأله قومیت‌ها در ایران عمده بشود. عده‌ای با تحریک احساسات قومی و نفی عامل حقیقی وحدت، یعنی اسلام و دین، دنبال این قضیه هستند. آن کسانی که خیال می‌کنند عامل وحدت کشور، زبان فارسی است، دل‌بستگی‌شان به زبان فارسی یقیناً به قدر بنده نیست. یکصدم تلاشی هم که بنده برای زبان فارسی کرده‌ام، آن‌ها نکرده‌اند و نخواهند کرد. عامل وحدت ملت ایران زبان فارسی نیست، دین اسلام است. همان دینی که در انقلاب و نظام اسلامی تجسم پیدا کرد... عده‌ای سعی می‌کنند اهمیت عامل پیوند مستحکم دل‌های ملت ایران، یعنی ایمان اسلامی، را کم‌کنند. نه، کشور ملت یکپارچه است، البته یکپارچگی‌اش به خاطر تاریخ و جغرافیا و سنت‌ها و فرهنگ است، اما عمدتاً به خاطر دین و مسأله رهبری است که اجزای این ملت را به هم وصل کرده و همه احساس یکپارچگی می‌کنند.» (بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران ۱۹/۰۴/۱۳۷۹)

از طرف دیگر دشمنان خارجی نظام جمهوری اسلامی نیز بیرون از مرزهای ملی آن‌ها را برای تخریب وحدت عملی می‌کنند. آن‌ها درصددند تا با برنامه‌های منظم و منسجم وحدت مردم را خدشه‌دار سازد و کانون گرم جامعه را از هم بپاشد. لذا به دلیل اینکه دشمن برای نیل به این هدف از طریق نظامی موفق نشده است ناگزیر از طریق فرهنگی وارد می‌گردد.

سیاست «تفرقه بینداز و حکومت کن» پس از پیروزی انقلاب اسلامی در رأس دستور کار دشمنان نظام قرار گرفت، ولی با درایت و هوشمندی رهبر کبیر انقلاب اسلامی عقیم ماند. اکنون نیز دشمن بار دیگر با استفاده از شیوه‌ها و فنون مدرن به طور پیچیده‌ای به فعالیت دست زده است و علیه این نظام سمپاشی می‌نماید.

«من می‌بینم امروز در خلال تبلیغات دشمنانی که از بیرون مرزهای ملی تبلیغ می‌کنند، خط ایجاد اختلاف و تفرقه تعقیب می‌شود، البته اگرچه بعضی از آن‌ها دنباله‌هایی هم در داخل دارند و این‌طور نیست که یکسره بیرون این مرزها باشند، نه شعب باریکی در داخل هست که اگر جرأت کنند، آن را بیشتر هم خواهند کرد. از این آزادی که بحمدالله در کشور هست دارند سوءاستفاده می‌کنند اما عمده مربوط به بیرون است. می‌بینم که خط تشنج خط ایجاد اختلاف و تفرقه از طرف دشمنان انقلاب و اسلام، از طرف کسانی که انقلاب نفس آن‌ها و جلوی مطامع آن‌ها را در طول سال‌های متمادی گرفت، دارد تعقیب می‌شود.» (بیانات در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام به مناسبت عید سعید غدیر ۲۷ / ۰۱ / ۱۳۷۷).

رویکردهای به اقوام ایرانی با تکیه بر اندیشه‌های امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

دستیابی به اتحاد و وحدت ملی در درون جوامعی نظیر ایران که از تجمیع خرده فرهنگ‌های گوناگون قومی برخوردارند بیش از هر چیز به تحکیم مولفه‌های هویت ملی بستگی دارد. نوع نگرش و بینش حاکمان و مهندسی سیاست‌های هویتی دولت‌مردان ایرانی در وحدت و همبستگی ملی نقش موثری ایفا می‌کند. مسئله وحدت و همبستگی ملی در ایران همواره تابعی از گفتمان سیاسی حاکم بر ایران می‌باشد. بی‌جهت نیست هرگاه حکومت‌ها به تنوع درون جامعه‌ی ایرانی احترام گذاشته و مولفه‌های هویت ایرانی را تکریم نموده‌اند، از ثبات و وحدتی پایدار برخوردار گشته و هرگاه حکومتی از این امر غفلت ورزیده، با چالش‌ها و بحران‌های سختی روبه‌رو گشته است (مالکی، ۱۳۹۲: ۱۰۵). یکی از متغیرهای مهم و تاثیرگذار بر اجتماعات قومی کشور، رویکردها، شیوه‌ها و روش‌های حکومتها در تنظیم تعاملات و مناسبات خود با اقوام و مدیریت آن‌ها و سیاستها و رویه‌هایی است که بر این تعاملات حاکم است. روابط و مناسبات میان دولت - اقوام در نوع و چگونگی این رابطه گام مهمی در تحکیم یا تضعیف همبستگی ملی است (صالحی امیری، ۱۳۸۵: ۱۴). انقلاب اسلامی با تکیه بر باورهای دینی و امتزاج آن با آموزه‌های ملی و رویگردانی از گرایش‌های شوونیستی ناسیونالیسم پهلوی و با اتخاذ نگرشی مداراجویانه نسبت به اقوام و خرده فرهنگ‌های درون جامعه ایرانی، عملاً توانست موجبات نوعی همگرایی سیاسی و اجتماعی تازه و بدیعی را فراهم سازد. (قاسمی و ابراهیم آبادی، ۱۳۹۰: ۱۳۱) با این

مقدمه به رویکردهای نظام جمهوری اسلامی ایران در رابطه با اقوام مبتنی بر فرمایشات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) می‌پردازیم:

۱. فرصت دانستن تنوع اقوام
اکثر کشورهای دنیا با مقوله‌ی تنوع اقوام مواجه هستند و «معمولاً در کشورهای مختلف تعدد اقوام و قومیت‌ها یکی از نگرانی‌های آنهاست؛ در کشور ما به عکس است». (بیانات در دیدار بسیجیان استان فارس ۱۳۸۷/۰۲/۱۴) «تنوع اقوام را ما برای کشورمان یک فرصت به حساب می‌آوریم، این یک حقیقت است. حقیقتاً برای ما تنوع اقوام یک فرصت است.» (بیانات در دیدار برگزیدگان استان کردستان؛ ۱۳۸۸/۲/۲۴) زیرا «ایران یکپارچه است» (بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام؛ ۱۳۷۹/۰۴/۱۹) و مانند «شوروی متشکل از سرزمین‌های به هم سنجاق شده نیست». (همان) «حتی آن قسمت‌هایی هم که در قرن‌های گذشته جدا شدند، اگر ته دلشان را بگردید، مایلند با ما باشند... آنها هم دلشان می‌خواهد که به این مادر بپیوندند. این کجا، کشور اتحاد جماهیر شوروی کجا؟ ده، یازده کشور را با سنجاق یا به تعبیری با شلاق به هم بستند و به اصطلاح یک کشور تشکیل گردید! معلوم است که تا شلاق برداشته شد، از هم جدا می‌شوند و شدند.» (بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام؛ ۱۳۷۹/۰۴/۱۹).
بر همین اساس رهبر انقلاب از یک سو در رهنمودی به نمایندگان دوره‌ی هفتم مجلس شورای اسلامی می‌فرماید: «همه‌ی تمایلات منطقه‌ای و قومی و بخشی باید در پرتو نگاه ملی برآورده شود» (پیام به مناسبت آغاز به کار هفتمین دوره‌ی مجلس شورای اسلامی؛ ۱۳۸۳/۰۳/۰۷) و از سوی دیگر بر امکانات و ظرفیت‌های فرهنگی و اجتماعی مردم این مناطق به عنوان یک سرمایه و ثروت ملی نظر افکنده می‌شود: «زبان کردی یک ثروت ملی است، استعدادهای علمی و هنری جوانان این جا یک ثروت ملی است، استعداد ورزشی جوانان کردستان یک ثروت ملی است؛ از این ثروت‌های ملی باید استفاده بشود، بهره‌برداری بشود، به فعلیت برسد» (بیانات در دیدار مردم سقز؛ ۱۳۸۸/۲/۲۹).

۲. مخالفت با تبعیض میان اقوام
رهبر انقلاب درباره‌ی عدم تبعیض میان اقوام ایرانی می‌فرماید: «نظام جمهوری اسلامی مطلقاً با نگاه تبعیض‌آمیز نگاه نمی‌کند؛ نه به کردستان و نه به هر نقطه‌ی ویژه‌ی دیگری در سرتاسر کشور. [...] نگاه نظام جمهوری اسلامی به تنوع قومی و تنوع مذهبی مطلقاً نگاه تعصب‌آمیز، قوم‌گرا، یک‌جانبه نگر نیست. این را به طور قاطع من اعلام می‌کنم. نه امروز هست، که من از نیت خودم و دل خودم حرف می‌زنم، نه در طول زمان‌های گذشته در دهه‌ی ۶۰، زمان حیات مبارک امام رضوان الله تعالی علیه چنین چیزی نبوده.» (بیانات در دیدار برگزیدگان استان کردستان؛ ۱۳۸۸/۲/۲۴).

جمهوری اسلامی علاوه بر این که سیاست غلط رژیم گذشته را مبنی بر بیگانه انگاشتن اقوام نفی نمود و «این نگاه را تصحیح کرد؛ نه فقط در سطح مسئولان، بلکه در سطح آحاد مردم» (بیانات در جمع مردم استان کردستان در میدان آزادی سنندج؛ ۱۳۸۸/۲/۲۲) و نگاه اسلامی را که مبتنی بر «برادری و اتحاد و همدلی و صمیمیت است»، (بیانات در جمع مردم استان کردستان در میدان آزادی سنندج؛ ۱۳۸۸/۲/۲۲) جایگزین آن نمود. بنابراین در تمام برنامه‌های اقتصادی و توسعه‌ای، تبعیضی میان مردم سراسر کشور به خصوص مناطق قومی قائل نشد. اما در سال‌های آغازین انقلاب با وجود برنامه ریزی برای حل مشکلات ناشی از رژیم گذشته، «حضور ضد انقلاب» و «ایجاد ناامنی در این مناطق» مانع از فعالیت نظام اسلامی و در نتیجه موجب عقب افتادن این مناطق از توسعه و به ویژه در حوزه زیرساخت‌ها شد و «ضدانقلاب این فرصت را متأسفانه برای مدت چند سال از دست نظام جمهوری اسلامی گرفت.» (بیانات در جمع مردم استان کردستان در میدان آزادی سنندج؛ ۱۳۸۸/۲/۲۲).

۳. مشارکت اقوام ایرانی در سرنوشت خود

حاکم نبودن نگاه تبعیض آمیز به اقوام در نظام جمهوری اسلامی ایران موجب نقش آفرینی عموم مردم از اقوام مختلف و نخبگان در حوزه‌های گوناگون خواهد شد. وجود «انواع سلیقه‌ها و گرایش‌های سیاسی و اقوام ایرانی و پیروان ادیان و اهالی مناطق گوناگون کشور در مجلس» (پیام به مناسبت آغاز به کار هفتمین دوره ی مجلس شورای اسلامی؛ ۱۳۸۳/۰۳/۰۶) نشان از حضور و نقش آفرینی تمامی اقوام ایرانی در قانون گذاری دارند. بود مرزبندی قومی و مذهبی برای حضور در بسیج نیز نشانه ی دیگری از نقش اقوام ایرانی در یک جمع ارزشی و انقلابی و نقش آفرینی آنها در دفاع از نظام اسلامی است. به فرموده‌ی رهبر انقلاب: «بسیج، مرز صنفی و مرز جغرافیایی و قومی نمی‌شناسد. همه‌ی اقوام ایرانی، همه‌ی اصناف گوناگون ملی در سطوح مختلف فکری از انسان‌های نخبه‌ی برجسته‌ی ممتاز در میان اهل علم و دانشجویان تا جوان‌های فعال و پرشور صحنه‌های دیگر، همه در بسیج جمع‌اند. بسیج نماد حضور ملی و مقاومت ملی و آگاهی یک ملت است» (بیانات در میدان صبحگاه ستاد نیروی مقاومت بسیج؛ ۱۳۸۴/۰۶/۰۲).

رهبر معظم انقلاب بر استفاده از روحیه‌ی قومی برای پیشرفت ملی تأکید می‌کنند: «هر قومی از اقوام ایرانی، چه کرد، چه فارس، چه ترک، چه بلوچ، چه عرب، چه ترکمن، چه لر، سعی کند با همان روحیه‌ی قومی در جهت پیشرفت ملی، نه صرفاً پیشرفت قومی، گام‌های بلندتری بردارد.» (بیانات در دیدار استادان و دانشجویان کردستان؛ ۱۳۸۸/۲/۲۷).

۴. اعطای حقوق مسلم اقوام

در نظام اسلامی مقوله‌ی «قومیت» و «مذهب» هیچ‌گاه مانع شناسایی و اعطای حقوق مسلم اقوام ایرانی نخواهد بود، بلکه «نظام جمهوری اسلامی محور قضاوتش، اسلام و ایرانی بودن است؛ اسلام و ایرانیت. همه‌ی مسلمان‌ها و همه‌ی ایرانی‌ها در این نگاه، در محدوده‌ی جغرافیایی کشور دارای ارزش هستند.» (بیانات در دیدار برگزیدگان استان کردستان؛ ۱۳۸۸/۲/۲۴) بنابراین «ما وقتی که می‌خواهیم یک ایرانی را به عنوان یک ایرانی به حقوق حقه‌ی خودش برسانیم، از او سؤال نمی‌کنیم که مذهب و یا حتی دین تو چیست. نه، مواظن ماست و از حقوق همشهری‌گری با ما دارد استفاده می‌کند و در این مملکت زندگی می‌کند؛ چیزی باید پردازد، کاری باید بکند و حقوقی هم دارد. حق امنیت، حق زندگی، حق کار، حق تلاش، حق تحصیل و فرهنگ دارد.» (بیانات در دیدار با روحانیون دفتر نمایندگی ولی فقیه در امور اهل سنت سیستان و بلوچستان؛ ۱۳۷۰/۰۸/۲۷) از سوی دیگر «امنیت، حق عمومی و متعلق به همه‌ی مردم در سرتاسر کشور است و اقوام مختلف، زبانهای مختلف، عادات مختلف و ادیان مختلف از آن بهره می‌برند.» (بیانات در دیدار اعضای شورای تأمین استانها؛ ۱۳۷۹/۱۱/۲۵).

۵. جدا کردن حساب اقوام ایرانی از اشرار و فریب خوردگان

از سیاستهای جمهوری اسلامی ایران جدا دانستن حساب اقوام از اشرار و فریب خوردگان است. این سیاست در مقابله با تبلیغات دشمنان که در تلاش بودند تحرکات علیه جمهوری اسلامی ایران را در مناطق قومی به حساب اقوام بگذارند، بسیار کارآمد و مؤثر بود. بنابراین حضور برخی از اشرار در بعضی مناطق نه تنها جمهوری اسلامی ایران را نسبت به مردم منطقه بدبین کند، بلکه نظام را بر آن می‌دارد که منطقه را از لوٹ وجود آنها با همکاری مردم منطقه پاک نماید. رهبر معظم انقلاب در دیدار با مردم سقز به این تفکیک اقوام از اشرار تأکید می‌کنند: «به عموم ملت ایران از اقوام گوناگون هم بگویم، مبدا به اشتباه بیفتند. مبدا رفتار گروههای اندک شمار که پنجه به چهره‌ی انقلاب و جمهوری اسلامی می‌زدند، به حساب این مردم عزیز، این جمعیت انبوه، این دل‌های وفادار نوشته بشود. تعداد معدودی انسانهای شریر یا فریب خورده که در هر نقطه‌ای پیدا می‌شوند، در کردستان و در غیر کردستان، حساب این‌ها از حساب متن مردم عزیز این استان به کلی جداست» (بیانات در دیدار مردم سقز؛ ۱۳۸۸/۲/۲۹).

۶. اهانت به مقدسات یکدیگر؛ خط قرمز نظام اسلامی

در نظام اسلامی «اهانت به ارزشها و مقدسات گروه‌های مختلف قومی و مذهبی» که در قانون اساسی به رسمیت شناخته شده‌اند، به عنوان «خط قرمز» معرفی شده است.

رهبر انقلاب در این باره می‌فرماید: «دشمن امید بسته است که بتواند پیروان مذاهب گوناگون را مقابل هم قرار بدهد. هیچ کس نباید تسلیم این نقشه خائنانه و خباثت‌آمیز دشمن بشود. آنها می‌خواهند شیعه در مقابل سنی، سنی در مقابل شیعه، دل‌ها از هم چرکین، نسبت به هم بدبین، آنها این را می‌خواهند. برای همین است که من اعلام کردم، باز هم تأکید می‌کنم خط قرمز از نظر نظام اسلامی و از نظر ما عبارت است از اهانت به مقدسات یکدیگر.» (بیانات در دیدار مردم سقز؛ ۱۳۸۸/۲/۲۹)

از سوی دیگر رهبر معظم انقلاب با «اعلام حرمت تقلید لهجه‌ی قومیتها در صورت تمسخر لهجه»، به ریشه‌یابی این نقشه‌ی استعمار می‌پردازند: «غالب این شهرهایی که لهجه‌های آنها تقلید می‌شود، شهرهایی هستند که دارای مردم غیرتمندی هستند که در حوادث مهم صد سال پیش در مقابل دشمنان و مهاجمین ایستاده‌اند. این تصادفی نیست. این تقلید هم سابقه ندارد. یعنی توی هیچ یک از این کتاب‌های ادبی و طنز و غیره ما ندیدیم که یک حرفی باشد که نشان دهنده‌ی تقلید لهجه باشد. این مال همین اواخر است؛ یعنی مثلاً از صد سال پیش به این طرف؛ یعنی از وقتی که کشور ما در مواجهه‌ی با این دشمنی‌ها قرار گرفته، یکی از مناطقی که ایستادگی سرسخت کرده، مناطق شمال است، منطقه‌ی گیلان، یکی از مناطق، منطقه‌ی خراسان است؛ یکی از مناطق، مناطق آذربایجان است. این‌ها آن جاهایی هستند که مردمش سرسختی و سلحشوری نشان دادند. اتفاقاً سعی شده است که همین‌ها از لحاظ لهجه در بین مردم سبک بشوند. یعنی تقلید میشود.» (بیانات در جلسه‌ی درس خارج فقه درباره‌ی تقلید لهجه‌ی قومیت‌ها؛ ۱۳۸۹/۱/۳۱).

نتیجه‌گیری

تحقق وحدت و انسجام ملی در یک جامعه مانند هر پدیده‌ی دیگر هستی، ریشه در عوامل خاصی دارد و عوامل ویژه‌ای نیز آن را تهدید می‌کند. جامعه نیز پدیده‌ای قانونمند است و برای تحکیم وحدت آن باید با تکیه بر این قانونمندی‌ها، عوامل بسط‌ساز وحدت را شناسایی و تقویت کرد و در برابر، عوامل تهدیدکننده‌ی آن را نیز بررسی نمود و مجال ظهور را از آن‌ها گرفت.

تنوع قومی در ایران - به دلیل وجود مؤلفه‌های حقیقی همبستگی میان اقوام و قرار گرفتن هویت قومی به عنوان جزء لاینفک هویت ملی - یک فرصت قلمداد می‌شود. پس هرچه مؤلفه‌های هویت قومی با توجه به هویت ملی تقویت شود، هویت و همبستگی ملی نیز تقویت خواهد شد.

با مطالعه جغرافیای اقوام و جمعیت کشور به این نکته پی می‌بریم که اگر هوشمندانه

و با برنامه ریزی صحیح به این مسئله توجه نشود، این موضوع می‌تواند کشور را با بحرانهای خطرآفرینی مواجه کند، بنابراین اهمیت اتحاد ملی روشن و مبرهن است و همین اندازه از نگاه و تحلیل جایگاه و ضرورت استراتژی دفاعی ما در تقویت اتحاد ملی را نشان می‌دهد، مقام عظمای ولایت نیز متناسب با این تهدیدات با تعیین راهبرد دفاعی و نشان دادن فلش اصلی تلاشهای ملی در تمامی ابعاد فوق راهبرد و دکترین بی نظیر دفاعی را برای اتحاد ملت ایران ترسیم کرده است.

دشمنان نظام اسلامی با حوصله و در عین حال وارد در بازیهای گوناگون سیاسی - نظامی هستند و در بلعیدن طعمه خود عجلانده اقدام نمی‌کنند، آنها نه در سطح منطقه‌ای بلکه در سطح بین‌المللی اقدامات و سیاست‌های خود را هماهنگ و قواعد بازی را دیکته می‌کنند، با توجه به این واقعیت راهبرد دفاعی ما میبایستی در تناسب با همه ابعاد دشمنی آنان با حوصله، زیرکانه، در سطوح ملی، منطقه‌ای، بین‌المللی و با توجه به اتحاد ملی و با تکیه بر انسجام قدرتمند اسلامی بایستی طرح ریزی و اجرا شود به همین منظور معرفت به اندیشه‌ها و راهبردهای دفاعی حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) و کاربست آنها توسط تمام اتحاد ملت علی‌الخصوص مسئولان ضروری به نظر می‌رسد.

بنابراین شایسته است تا جمهوری اسلامی ایران در راستای تقویت ضریب امنیت ملی و افزایش قدرت دفاعی خود و همچنین افزایش عمقی راهبردی خود، در گام اول مهم‌ترین محورهای رویکرد خصمانه دشمنان را شناسایی نموده و در گام بعدی با اتخاذ رویکرد تعامل سازنده و هم‌اندیشی با متولیان امر و با تکیه بر اندیشه‌های دفاعی مقام معظم رهبری، زمینه‌های عملیاتی کردن پاداستراتژی‌های خنثی‌کننده را فراهم نماید. البته به منظور بهینه‌سازی فرآیند تصمیم‌گیری، شایسته است راهکارهای جمهوری اسلامی ایران به صورت دوره‌ای مورد بازبینی و باز تعریف قرار گیرد تا بتوان از اقدام‌های موازی و هزینه بر که از مطلوبیت کمتری برخوردارند، جلوگیری نمود، به ویژه اینکه استراتژی دشمنان برای تضعیف وحدت ملی بسیار انعطاف‌پذیر و با استفاده و بهره‌مندی از تمام ظرفیتهای روانشناختی و جامعه‌شناختی است، لذا ابزارهای تهاجمی آنان متناسب با زمان، مکان و هدف تغییر می‌یابد، در نتیجه کارگزاران ایران اسلامی نیز بایستی یک راهبرد متکثر، انعطاف‌ناپذیر و هوشمندانه را پیاده‌سازی نموده با مدیریت منابع انسانی - مالی و اتخاذ دیپلماسی فرهنگی کار آمد از هدر رفتن ظرفیت‌ها و فرصت‌ها جلوگیری نمایند.

پیشنهادات راهبردی جهت تقویت انسجام ملی

توصیه می‌شود تا کارگزاران نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران اسلامی به منظور تقویت ضریب امنیت ملی با مبنا قرار دادن اندیشه دفاعی مقام معظم رهبری، اقدام‌های زیر را مورد توجه قرار دهند:

۱. بهینه‌سازی و توزیع مناسب منابع براساس یک الگوی عدالت محور کارگزاران جمهوری اسلامی ایران بایستی نسبت به چیدمان ظرفیت‌ها و منابع مادی و معنوی به یک مهندسی مناسب دست یابند و بین سه مقوله تولید، توزیع و مصرف نوعی ارتباط برقرار نمایند، که در سطح کلان، اکثریت جامعه از یک بهره‌وری نسبی برخوردار شوند؛ زیرا یکی از دلایل رکود، تورم و بیکاری جامعه، عدم توجه به مؤلفه‌های اقتصاد کلان و تأثیر آن بر جامعه شناسی سیاسی است، که می‌تواند زمینه بهره‌برداری رسانه‌ای غرب و ایجاد تصویر مجازی از شرایط اقتصادی کشور را موجب شود، بطوری که با استفاده از سایبر دیپلماسی و مؤلفه‌های دیپلماسی عمومی تلاش می‌کنند تا مؤلفه‌های اقتصادی را به مؤلفه‌های امنیتی تبدیل نمایند، در نتیجه در مقوله وحدت ملی فقط متولیان فرهنگی و امنیتی - انتظامی تأثیر گذار نیستند، بلکه وحدت ملی یک مقوله چند وجهی است که از متغیرهای محیط مختلف اثر می‌پذیرد. آنچه شایسته است تا مورد توجه متولیان اقتصادی و کارگزاران امنیتی قرار گیرد این است که دشمنان نظام، همواره تلاش می‌کنند تا هرگونه ناکامی اقتصادی را با نگاه تبعیض آمیز حاکمیت به قومیت‌ها و گروه‌های زیر سیستمی فرقه‌ای ارتباط دهند. به همین دلیل توصیه می‌شود تا آسیب شناسی دقیقی نسبت به تأثیر پارامترهای اقتصاد سیاسی بر مؤلفه‌های جامعه شناسی صورت پذیرد.

مؤلفه‌های وحدت ملی بطور مستقیم بر جایگاه جمهوری اسلامی ایران در شطرنج سیاسی - امنیتی منطقه‌ای و جهانی تأثیر گذار است و بیانگر این است که رابطه مؤلفه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی با مقوله وحدت ملی یک رابطه متقابل است که هر کدام بر دیگری تأثیر گذار است. از این رو نابرابری در تخصیص منابع می‌تواند مؤلفه‌های واگرایانه را تقویت نماید.

۲. افزایش تعامل و هم‌اندیشی میان مثلث حوزه - دانشگاه و رسانه هرگونه تقویت، تعامل سازنده و هم‌اندیشی میان نخبگان فکری - رسانه‌ای می‌تواند عقبه علمی نظام تصمیم‌گیری کشور را تقویت نموده و با توجه به نقش و جایگاه روشنفکران دینی و جامعه روحانیت در بطن جامعه می‌تواند به صورت غیر مستقیم مشروعیت تصمیم‌ها را نیز افزایش دهد. از طرفی نخبگان حوزه و دانشگاه متعلق به یک طیف سیاسی و یا یک جمعیت خاصی نیستند، بلکه می‌توان حضور آنان را در زمینه‌های مختلف در میان گروه‌ها، قومیت‌ها، فرقه‌ها، اصناف و دانشجویان

مشاهده نمود، که این خود به تقویت وحدت ملی براساس مؤلفه‌های آکادمیک - ایدئولوژیک منجر می‌شود.

نقش رسانه‌ها در این میان بسیار حائز اهمیت است و با توجه به گستردگی و تنوع آن می‌تواند وظیفه یک پل ارتباطی و انتقالی آن به جامعه را ایفاء نماید و یا یک محیط مجازی علمی را برای کارگزاران نهادهای مقننه، مجریه و قضائیه فراهم کند. در این راستا توصیه می‌شود مراکز مطالعاتی - پژوهشی با رویکرد امنیت ملی نسبت به شناسایی مؤلفه‌های واگرایانه اقدام نمایند تا خروجی نهادهای اطلاعاتی - امنیتی از ضریب خطای کمتری برخوردار باشد. مراکز پژوهشی حوزه و دانشگاه با مطالعه موردی کشورهایی که به دلیل تکثر قومی - فرقه‌ای زمینه‌های تجزیه آنان فراهم شده است، می‌توانند به یک انسجام فکری - رویه‌ای در مورد نحوه تقابل با آسیب‌ها دست یابند.

۳. آسیب شناسی دیپلماسی رسانه‌ای با رویکرد امنیت ملی

صدا و سیما با توجه به دامنه جغرافیایی و تنوع برنامه‌ها نقش محوری را در تقویت وحدت ملی ایفاء می‌کند و شایسته است با بهره‌برداری از پیشرفته‌ترین فنون (دیپلماسی عمومی) نسبت به تقویت هویت ایرانی - اسلامی اقدام نمایند. صدا و سیما می‌تواند تهدیدهای ناشی از تکثر قومی - فرقه‌ای را به خدمت تبدیل نموده و با رویکرد «وحدت در عین کثرت» زمینه‌های انسجام علقه‌های فرهنگی، ملی و هویتی در سطح کلان جامعه را فراهم نماید.

۴. به چالش کشاندن بنیان‌های مکاتب سیاسی غرب (لیبرال - دموکراسی) و جریان‌های تکفیری

دیپلماسی عمومی، جنگ اندیشه و فرهنگ در مکتب سیاسی است و ایالات متحده به منظور تضعیف اقتدار ملی به «ناتوی فرهنگ» متوسل شده است، که رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز بارها در سخنرانی‌های خود لزوم توجه ویژه کارگزاران نظام به اتخاذ یک پاداستراتژی کارآمد در قبال آن را تأکید نموده‌اند. از این رو شایسته است تا جمهوری اسلامی ایران با افزایش تعامل فکری و هم‌اندیشی میان مثلث حوزه، دانشگاه و رسانه؛ زمینه‌های شکل‌گیری یک جنبش فرهنگی نرم‌افزاری برای ترسیم چهره مثبتی از جامعه مدنی نشأت گرفته از اندیشه‌های ناب اسلامی را فراهم نماید.

منابع و ماخذ:

- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۶۸) بیانات در مراسم بیعت روحانیون، مسئولان و اقشار مختلف مردم استان اصفهان، ۲۵ / ۰۴ / ۱۳۶۸.

- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۶۸) بیانات در مراسم اعطای نشان فتح به فرماندهان سپاه و ارتش در عملیات ظفرمندان‌هی بیت‌المقدس، ۱۳۶۸ / ۰۷ / ۰۵.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۶۸) بیانات در دیدار با جمعی از بسیجیان و روحانیون تهران، مدرسان و طلاب اهل سنت استان خراسان، اقشار مختلف مردم اردستان و مسئولان و کارکنان گمرک کشور و گروهی را اعضای حزب الله لبنان، ۱۳۶۸ / ۰۷.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۶۸) بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم و جمعی از پزشکان، پرستاران^۱ و کارکنان مراکز آموزش عالی و درمانی کشور ۱۳۶۸ / ۰۹ / ۱۵.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۶۸) پیام به نمایندگان مجلس شورای اسلامی و مردم ایران در باره‌ی حفظ وحدت و یکپارچگی، حمایت از دولت، جایگاه مجلس شورای اسلامی و دفاع از اصل ولایت فقیه ۱۳۶۸ / ۱۰ / ۱۸.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۶۸) بیانات در دیدار با جمع کثیری از ذاکران و مداحان اهل بیت (علیهم‌السلام) در خجسته سالروز ولادت صدیقیه کبری حضرت زهرا (س)، ۱۳۶۸ / ۱۰ / ۲۸.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۰) بیانات در اجتماع بزرگ مردم مشهد و زایران حضرت رضا (ع)، ۱۳۷۰ / ۰۱ / ۲۹.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۰) بیانات در دیدار با رئیس و مسئولان قوای قضائیه، ۱۳۷۰ / ۰۴ / ۰۵.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۰) بیانات در دیدار با اعضای جامعه‌ی انجمنهای اسلامی اصناف و بازار و مجامع امور صنفی سراسر کشور، ۱۳۷۰ / ۰۴ / ۱۳.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۰) بیانات در دیدار با مسئولان نظام جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۰ / ۰۵ / ۲۳.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۰) بیانات در دیدار با روحانیون دفتر نمایندگی ولی فقیه در امور اهل سنت سیستان و بلوچستان؛ ۱۳۷۰ / ۰۸ / ۲۷.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۰) بیانات در دیدار با فضلا، طلاب و اقشار مختلف مردم قم، به مناسبت سالگرد قیام نوزدهم دی‌ماه، ۱۳۷۰ / ۱۰ / ۱۹.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۱) بیانات در دیدار فرماندهان گردانها، گروهانها و دسته‌های عاشورای نیروهای مقاومت بسیج سراسر کشور، در سالروز شهادت امام سجاد (ع)، ۱۳۷۱ / ۰۴ / ۲۲.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۷) بیانات در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام به مناسبت عید سعید غدیر، ۱۳۷۷ / ۰۱ / ۲۷.

- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۸) بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و هیئت وزیران به مناسبت آغاز هفته دولت، ۱۳۷۸ / ۰۶ / ۰۲.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۸) بیانات در دیدار کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۸ / ۱۰ / ۰۴.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۹) پیام به ملت شریف ایران، به مناسبت حلول سال جدید، ۱۳۷۹ / ۰۱ / ۰۱.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۹) بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۷۹ / ۰۱ / ۲۶.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۹) بیانات در دیدار با جوانان در مصلاّی بزرگ تهران، ۱۳۷۹ / ۰۲ / ۰۱.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۹) بیانات در دیدار با تنی چند از سران جبهه دوم خرداد، ۱۳۷۹ / ۰۲ / ۰۲.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۹) بیانات در دیدار با جوانان در مصلاّی بزرگ تهران، ۱۳۷۹ / ۰۲ / ۰۳.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۹) بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام؛ ۱۳۷۹ / ۰۴ / ۱۹.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۹) بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۰۷ / ۱۰ / ۱۳۷۹.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۸۰)، بیانات در دیدار آقای کوفی عنان دبیرکل سازمان ملل متحد و هیأت همراه، ۱۳۸۰ / ۱۲ / ۲۷.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۸۰) بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ۱۳۸۰ / ۱۲ / ۲۷.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۸۲) بیانات در دیدار با دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۲ / ۰۲ / ۲۲.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۸۳) پیام به مناسبت آغاز به کار هفتمین دوره ی مجلس شورای اسلامی؛ ۱۳۸۳ / ۰۳ / ۰۶.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۸۴) بیانات در میدان صبحگاه ستاد نیروی مقاومت بسیج؛ ۱۳۸۴ / ۰۶ / ۰۲.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۸۸) بیانات در جمع مردم استان کردستان در میدان آزادی سنندج؛ ۱۳۸۸ / ۲ / ۲۲.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۸۸) بیانات در دیدار برگزیدگان استان کردستان؛ ۱۳۸۸ / ۲ / ۲۴.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۸۸) بیانات در دیدار استادان و دانشجویان کردستان؛

۱۳۸۸/۲/۲۷.

- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۸۸) بیانات در دیدار مردم سقز؛ ۱۳۸۸/۲/۲۹.
- آیت الله خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۸۹) بیانات در جلسه‌ی درس خارج فقه درباره‌ی تقلید لهجه‌ی قومیت‌ها؛ ۱۳۸۹/۱/۳۱.
- پناهی، علیرضا و اقبال امیری، (۱۳۹۴) استراتژی‌های فرهنگی دشمن از منظر امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، قم: نشر گوهر ماندگار.
- خوشرو، حسن، (۱۳۸۷)، هویت چند وجهی، ماهنامه زمانه، سال هفتم شماره ۷۰.
- رضوی، سید ابوالفضل، (۱۳۸۷)، ایران و هویت ایرانی، ماهنامه زمانه، سال هفتم شماره ۷۰.
- صالحی‌امیری، سیدرضا، (۱۳۸۵)، مدیریت منازعات قومی در ایران، تهران، مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- قاسمی، علی اصغر و غلامرضا ابراهیم آبادی، (۱۳۹۰) نسبت هویت ملی و وحدت ملی در ایران، فصلنامه راهبرد، سال بیستم، شماره ۵۹.
- قمری، داریوش، (۱۳۸۴)، همبستگی ملی در ایران، تهران، انتشارات تمدن ایرانی.
- مالکی، اسداله، (۱۳۹۲)، تحلیل سیر تاریخی نگرش حکومت‌ها به مولفه‌ی هویت ملی در تحکیم وحدت و همبستگی اقوام ایرانی، فصلنامه دانش انتظامی آذربایجان غربی، شماره ۱۸، دوره ۶.